

Larsåke W Persson:

Tal vid Teologiska högskolans terminsavslutning 11 juni 2010

En termin eller skolår kan liknas vid en resa och då tänkte jag att det kan vara lämpligt att idag påminna om en dikt av den svenske författaren och Nobelpristagaren Harry Martinsson som heter just "Resans slut". Den lyder som följer:

*Många som varit på bio tala
som om de varit i Guatemala.*

*Pojken som verkligen varit där borta
kommer bland alla därhemma till korta.*

*När han berättar om livet därute
sucka de: "Ack om på bio vi sute."*

Ja, det är väl frågan, om det vi har varit med om är något att berätta, något som andra bryr sig om. Vad är väl våra egna erfarenheter jämfört med vad man kan se på bio – eller på TV eller på Youtube? Människor i vår egen tid har ju så gränslöst många informationskällor, så vad har man då att komma med?

Jag har en privat mailleverantör som brukar uppmuntra mig – och en del andra – genom att skicka fredagsmail med något intressant eller kul innehåll. Och jag tror det var på det sättet jag fick höra den fantastiska berättelsen om gatumusikanten i Washington. Många av er har säkert också hört berättelsen eftersom den nu blivit en vandringshistoria – dock med verklighetsbakgrund. Ni som redan hört den kan väl hålla inne med era insikter just nu så att några andra kan få del av den för första gången.

Berättelsen i sig är inte så märklig. Den handlar om en kille med keps som står och spelar fiol vid en T-baneuppgång i Washington en januaridag 2007. Sådana har vi alla sett i Stockholm också. Skillnaden var att någon bestämde sig för att studera hur omgivningen reagerade under den stund som han stod där. Folk passerade förbi som vanligt, några stannade upp litet, en och annan slängde en slant i fiolfodralet. Men det blev aldrig någon samling av lyssnare kring honom. Några barn stannade upp men deras mödrar drog dem vidare. Närmare bestämt 1097 personer beräknas ha passerat honom när han slutade spela efter ca 45 minuter. Av dessa hade 27 lagt något bidrag i fiolfodralet. Någon applåd fick han inte, men han hade ändå fått ihop drygt 32 dollar, inte så dålig timpenning alltså.

Det som folk inte visste var att killen med kepsen och fiolen är en av världens främste violinister, ett underbarn som nu är ungefär 40 år och heter Joshua Bell. Den musik han framförde tillhör den mest svårspelade i fiollitteraturen, t.ex. en Chaconne av Bach, och han spelade på en Stradivarius värd ca 3,5 miljoner dollar. Några dagar tidigare hade han gett en konsert i Boston där biljettpriserna kostade i genomsnitt 100 dollar styck. Vid T-banestationen lade han sig vinn om att spela lika hängivet och koncentrerat som i koncertsalen.

Den som arrangerat detta experiment var Washington Post och det man ville undersöka var om människor kan uppfatta verklig skönhet och kvalitet där de inte förväntar sig att finna den. Med andra ord: Hur mycket betyder förväntningar och kontext för det vi uppfattar. Och en slutsats var den tänkvärda frågan hur mycket vi missar i våra liv genom det fokus vi själva har – eller inte har.

En del av oss sysslade med sådana funderingar i vintras i en kurs i religionspsykologi – och idag tänkte jag det kunde vara en nyttig fundering efter det gångna läsåret och inför den kommande sommaren.

Frågan är var vi har vårt fokus, vad vi uppfattar och vad vi missar efter vägen. Vad får vi att berätta?

Låt mig återvända ett ögonblick till Harry Martinsson som i sin diktning ofta anknyter till resor. Han verkar bekymrad över att folk hellre går på bio än lyssnar till en medmänniskas reseberättelse. Och att vi därför kanske slutar att berätta om vårt eget och tappar kontakten med det. Vi blir mer förtrogna med fjärran världar än med vårt eget liv.

Detta tema kan man finna också i övrigt i hans diktning – och det går igen i hans mest kända verk: Aniara, där mänskligheten liknas vid ett rymdskepp som kommit ur kurs och förlorat kontakten med den värld från vilken de kommer. Deras kontakt med yttervärlden är en bildskärm på vilken bilder projiceras. Man kan inte vara säker på om det verkligen är bilder från verkligheten eller bara deras egna projektioner... och fantasier.

Risken, tycks Martinsson mena, är att vi kan drabbas av ett utanförskap – ett ord som är mycket använt i den politiska retoriken – som består i att vi hamnar utanför oss själva. Vi blir så att säga åskådare till våra egna liv i stället för aktörer i våra egna liv. Vi vet mer om det vi ser på bio än om vad vi själva varit med om – kanske för att ingen vill lyssna... I vår högskolekontext kanske man kan hamna i att man vet mer vad olika författare skriver än vad man själv tänker. Och i den nu aktuella svenska kontexten är risken att människor lägger ner mer engagemang i andras bröllop och äktenskap än i sina egna relationer.

Martinsson skriver dessa rader i sång nr 18 i Aniara:

*Med ena benet dränkt i känslsvall
det andra med sitt stöd i känslodöd
vi ofta stod.
Jag frågade mig själv men glömde svara.
Jag drömde mig ett liv men glömde vara.
Jag reste alltet runt men glömde fara –
ty jag satt fånge här i Aniara.*

Så hur ska jag då kunna sammanfatta dessa tankar så att de blir en hoppfull sommarhälsning till oss här på THS? Jo, jag tror jag väljer att citera några rader från Gabriella sång – en text som säkert är mera bekant för de flesta av er än Harry

Martinssons diktning, men som kan riskera att passera obemärkt för att vi hört den så många gånger. Men den längtan som uttrycks i den är det viktigt att hålla kvar:

*Det är nu som livet är mitt
Jag har fått en stund här på jorden*

*All den tid jag har
Jag vill känna att jag lever*

*Jag har aldrig glömt vem jag var
Jag har bara låtit det sova*

*Jag är här
och Jag vill känna att jag levt mitt liv*

Så tillönskar jag oss alla att få uppleva känslan av att leva våra egna liv och slippa upplevelsen av att se dem utspela sig på filmduken eller en TV-skärm medan vi själva står utanför och tittar på.

Så vad gör vi med sommaren, kamrater, om inte använder den för att bli så verkliga som möjligt och så närvarande i våra egna liv som möjligt?
Dessutom tillönskar jag oss alla att vi inte ska behöva missa världens finaste musik när den spelas alldeles gratis precis där vi är.